

Přehledně vypracovaná témata

MATURITA

Literatura

Marie Sochrová

FRAGMENT

Maturita Literatura

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Doporučujeme další e-knihy:
Maturita – Český jazyk – e-kniha
Maturita – Společenské vědy – e-kniha
Maturita – Němčina – e-kniha
Literatura v kostce pro SŠ – e-kniha

Marie Sochrová
Maturita – Literatura – e-kniha
Copyright © Fragment, 2011

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

JAK PRACOVAT S UČEBNICÍ

Komu je edice MATURITA určena

Jak říká název, tituly nové řady jsou určeny všem, kteří se chystají k závěrečné zkoušce na střední škole. Ocení ji student, který se k maturitě připravuje důkladně a s předstihem, ale i ten, kdo potřebuje rychlý a stručný přehled toho podstatného na poslední chvíli.

Co přináší edice Maturita nového

- **celkový přehled:** 30 vybraných témat zahrnuje vše podstatné z literatury; témata byla vybrána podle toho, jak často se objevují mezi maturitními otázkami různých škol
- **jednoduchost:** stejná struktura zpracovaných témat urychlí vaši přípravu
- **co list, to téma / otevřený studijní materiál:** jednotlivé listy se po vytištění mohou stát součástí vašich vlastních studijních materiálů – k tomuto základu můžete postupně přidávat další učební texty; navíc můžete studovat prakticky kdekoliv, třeba v autobuse cestou do školy

Struktura témat

- **téma:** maturitní otázka
- **základní otázky:** série otázek, které tvoří osnovu pro dané téma; zapamatujete-li si je, bude se vám u maturity obsah tématu lépe vybavovat
- **ukázkové texty:** pracovní texty, které s tématem úzce souvisejí; pracuje se s nimi v otázkách a využijete je, až budete o tématu hovořit
- **zpracované téma:** to podstatné, co byste měli znát; najdete zde odpovědi na základní otázky a zároveň inspiraci pro vaše vlastní odpovědi
- **další otázky:** podrobnosti, na které se vás u maturity také mohou zeptat; máte-li čas, pokuste se na ně najít odpovědi
- **poznámky:** materiál je otevřený, zde je prostor pro vaše vlastní záznamy
- **odkazy:** rozšiřující literatura, kde najdete podrobnosti k tématu v titulech edice MATURITA V KOSTCE z našeho nakladatelství

Hodně štěstí u maturity!

Co list, to téma...

... list můžete vytisknout a připojit k vašim vlastním pracovním materiálům

Co v učebnici najdete

OBSAH

1. Počátky světové literatury	5
2. Vývojové etapy nejstarší české literatury	7
3. Česká literatura v období husitství.....	9
4. Humanismus a renesance v světové literatuře	11
5. Humanismus a renesance v české literatuře	13
6. Baroko, klasicismus a osvícenství v Evropě.....	15
7. České baroko, Jan Amos Komenský.....	17
8. Literatura počátků národního obrození	19
9. Lidová slovesnost, poezie národního obrození, vývoj baladické epiky do 20. století	21
10. Počátky realismu v české literatuře.....	23
11. Romantismus v světové a české literatuře	25
12. Vývoj českého divadla od národního obrození do konce 19. století.....	27
13. Tvorba generace májovců.....	29
14. Ruchovci a lumírovci.....	31
15. Realismus a naturalismus v světové literatuře	33
16. Česká realistická próza 19. století	35
17. Moderní umělecké směry v světové a české poezii 90. let 19. století	37
18. Umělecké směry 1. poloviny 20. století, generace buřičů v české literatuře	39
19. Obraz 1. světové války v světové a české literatuře	41
20. Světová literatura mezi válkami (1. polovina 20. století).....	43
21. Česká meziválečná poezie	45
22. Česká meziválečná próza	47
23. Tradice a avantgarda v českém divadle a dramatu 1. poloviny 20. století	49
24. Druhá světová válka v světové a české literatuře	51
25. Výběr ze světové literatury 2. poloviny 20. století.....	53
26. Poválečná česká poezie (výběr).....	55
27. Poválečná česká próza (výběr).....	57
28. Česká literatura v exilu a samizdatu	59
29. České drama 2. poloviny 20. století	61
30. Česká literatura 80. a 90. let 20. století	63

1. POČÁTKY SVĚTOVÉ LITERATURY

Základní otázky

1. Uveďte nejvýznamnější památky starověké a raně středověké literatury. Které části má bible? Proč je aktuální i v současném moderním světě? Z které části bible je text ❶? Kterými prostředky je dosaženo srozumitelnosti a přístupnosti sdělení a pomalého rozvíjení děje? Které příběhy z bible znáte? Kde najdete tzv. podobenství? Vysvětlete, jaký má smysl a z kterých částí se skládá.
2. Z kterého literárního díla je text ❷? Uveďte znaky homérského eposu. Doložte veršovou formu, metrum. Charakterizujte klasické řecké drama. Uveďte nejvýznamnější představitele a díla starověkého Řecka a Říma.
3. Které typické rysy má románská kultura? Uveďte nejznámější evropské středověké eposy a jejich znaky. Podejte charakteristiku dvorské rytířské lyriky. Do kterého cyklu patří text ❸? Které typické vlastnosti má Roland? Který vyprávěcí čas převažuje v textu a proč?

Ukázkové texty

❶

I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil jej, muže a ženu stvořil je. A požehnal jim Bůh a řekl jim Bůh: Plodtež a rozmnožujte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všelikým živočichem hybajícím se na zemi. Rekl ještě Bůh: Ať, dal jsem vám všelikou bylinu, vydávající símě (...), to bude vám za pokrm. (...) A viděl Bůh vše, co učinil, a aj, bylo to velmi dobré. I byl večer a bylo jitro, den šestý.

Bible

❷

Proto as, cizinče, došlo i do Tróje Ithaky jméno,
třebas prý vzdálena velmi je Trója od řecké země!
Zaplesal po těchto slovech ten trpitel, Odysseus jasný,
těšil se ze své vlasti a políbil žímou tu zemi.

Homér

❸

Zatím zbylo ze zadního voje jen šedesát věrných, ale neměl a nikdy už nebude mít král Karel lepších. Roland se rozhlíží po stráních a pahorcích, všude leží jeho bojovníci. „Nepoznal jsem větší hrdiny, než jste byli vy,“ nařiká nad nimi. „Tak dlouho jste sloužili své vlasti, tak dlouho jste bojovali pro svého krále!“ (...) Znovu se vrhá proti nepřítelům, v ruce svírá Durandal. Jako jeleni před smečkou psů, tak prchá nepřítel před jeho ranami. (...) Královo vojsko se však blíží, slyší to i Saraceni. Proto všichni najednou vystřelí šípy na Rolanda a dají se na útěk.

Píseň o Rolandovi

ad 1.

■ Např. *Epos o Gilgamešovi* (Mezopotámie), *Achnatonův Hymnus na slunce* (Egypt), *Vědy, Mahábhárata, Rámajána* (Indie), *Kniha písní, vyprávěcí román, poezie* – básník **Li Po** (Čína), *korán*, sbírka *Tisíc a jedna noc* (Arábie);

■ *Bible* – soubor historických, liturgických, právnických a literárních textů, nejvýznamnější dílo světové literatury, mravní poselství, myšlenková, tematická a žánrová inspirace pro evropskou kulturu a etiku; první část – *Starý zákon* (hebrejský): Tóra – Pět knih Mojžíšových, řecky Pentateuch, tj. Genesis (viz text ❶), Exodus (zde je tzv. Desatero), Leviticus, Numeri, Deuteronomium; knihy historické, básnické, prorocké, mudroslovné. Druhá část – *Nový zákon* (křesťanský): 4 evangelia – o životě Ježíšově (Matouš, Marek, Lukáš, Jan), Skutky apoštolské a 14 epištol, v závěru Zjevení sv. Jana (Apokalypsa); biblické příběhy: např. o Adamovi a Evě, Kainu a Ábelovi, o potopě světa, o stavbě babylonské věže, o Sodomě a Gomoře, o Ježíšovi.

■ Podobenství = analogický příběh + výklad události s ponaučením, má hlubší smysl (metafora) – v Novém zákoně. Srozumitelnost sdělení – prosté vyprávění, opakování slov, jednoduchá větná stavba (převaha souvětí souřadného se vztahem slučovací)

ad 2.

■ Řecká literatura

mýty: vyprávění o bozích, vzniku světa a o přírodních jevech; nejstarší zkušenosti lidí, dávná moudrost;
epika: **Homér**, *Ílias* a *Odyssea*: téma trojské války; první epos vypráví o řeckém bojovníku Achilleovi, jeho příteli Patroklovi, vojevůdci řeckých vojsk Agamemnónovi a jejich protivníkovi Hektorovi, synu trojského krále; druhý epos (viz text ❷) popisuje 10leté bloudění účastníka trojské války Odyssea (dobrodružství a překážky na cestě do rodné Ithaky, návrat k věrné ženě Pénélopé)

znaky **homérského eposu**: rozsáhlá veršovaná skladba, komplikovaný děj, dobrodružství, mnoho postav a dějových linií, výjimeční hrdinové, popisné pasáže – opakovaná epiteta, přirovnání; forma – časoměrný hexametr

lyrika: určena k přednesu, hudební doprovod, např. **Sapphó** (milostné a svatební písně), **Anakreón** (píjácké verše o ženách, vínu a zpěvu), **Pindaros** (sborová lyrika, oslava bohů, vládců), **Ezop** (bajky)

drama: tragédie – inspirovaná mýty, o vztahu jedince a společnosti, morálních zásadách, o lidských vášních

a nedostatků; hrdinové volí mezi osudem (příkazy bohů) a vlastním svědomím; zásada tří jednot – místa, času, děje, pětistupňová kompozice (podle Aristotela), např. **Aischylos**, *Oresteia*, **Sofoklés**, *Antigona*, *Král Oidipús*, **Eurípídés**, *Médea*

komedie: kritika soudobé společnosti, nedostatků athénské demokracie, jízlivý humor, např. **Aristofanés**, *Žáby*, *Mír*

věda: filozofie, historie, astronomie, teorie literatury (Platón, Aristotelés, Hérodotos, Thúkydídés aj.)

■ Římská literatura

vliv řecký, zvl. **v dramatu** (**Plautus**, *Komedie o hrnci*)

lyrika: **Catullus**, verše pro Lesbii, **Ovidius**, *Umění milovat*

epika: **Vergilius**, *Aeneis* (epos o minulosti Říma a císařského rodu), **Ovidius**, *Proměny* (250 řeckých a římských bájí)

satira: **Horatius**

řečnictví: **Cicero**

historie: **Caesar**

filozofie: **Seneca**

ad 3.

■ Středověká evropská literatura

vliv křesťanství, nositel vzdělanosti – duchovenstvo; sklon k obecnosti, vytváření výrazných typů (světec, mučedník, rytíř); nezáměr o originalitu díla (zpracovávání předloh); využití symbolů, alegorie, kontrastu; sepětí literatury s bohoslužebnými jazyky, později vzniká světská literatura v národních jazycích

náboženská literatura: Bible, modlitby, písně, legendy

světská literatura: hrdinský epos – hrdina je odvážný, statečný, čestný, oddaný panovníkovi (ang. *Beowulf*, fr. *Píseň o Rolandovi*, něm. *Píseň o Nibelunzích*, španěl. *o Cidovi*)

rytířský (dvorský) epos – rytíř jako spravedlivý vládce, ochránce chudých (*o králi Artušovi*, *o Alexandru Velikém*)

byliny – vyprávění o ruských bohatýrech (*Ilja Muromec*), junácké písně jižních Slovanů (*o králevici Markovi*)

dvorská lyrika – milostná tematika, kult zbožňované ženy; formy – pastorela, epištola, alba; autoři – trubadúři, minnesängři, žakéři

počátky literatury pro měšťanstvo a nižší šlechtu – satirické písně, frašky, žakovská poezie, exempla, fabliaux, cestopisy

Doplňující otázky

Odkud pocházel legendární Gilgameš? V čem našel smysl života? Kde je zachována akkadská verze eposu? Kde jinde se objevuje bájeslovný prvek o potopě světa? ● Co víte o židovském náboženství (judaismu) a hebrejské (židovské) bibli? Znáte nejkrásnější milostnou píseň ze Starého zákona? Které etické zásady obsahuje tzv. Desatero? ● Uvedte některé starověké řecké nebo římské mýty. ● Co je jádrem vypravování v Homérově *Íliadě*? Charakterizujte některé postavy eposů. Uvedte některou z řeckých tragédií. Popište starověké řecké divadlo.

● Jak souvisí římský Vergiliův epos *Aeneis* s trojskou válkou? Kde najdete básnické nebo prozaické zpracování starověkých antických mýtů? ● Porovnejte starověké a středověké eposy – v čem se liší? Které jiné typy eposů znáte? Jak ovlivnilo antické drama, zvláště římské, pozdější dramatiky? ● Uvedte charakteristické rysy řecké a římské architektury. Znáte některé Ezopovy bajky? ● Uvedte základní znaky románské kultury.

Poznámky

2. VÝVOJOVÉ ETAPY NEJSTARŠÍ ČESKÉ LITERATURY

Základní otázky

1. Charakterizujte základní vývojová období naší literatury do konce 14. stol., uveďte kulturní jazyky našich památek. Vyberte si jedno z období starší české literatury, podejte charakteristiku doby, žánrů, osobností. Určete žánr uvedených úryvků a charakterizujte jej.
2. Které závažné myšlenky vyslovuje autor Proglasu? K čemu vyzývá? Doložte působivost výpovědi.
3. Které nejstarší duchovní písně znáte? Srovnajte je z hlediska myšlenkového a formálního.
4. Uveďte rozdíl mezi legendou a tzv. životem.
5. Doložte v textu 3 autorovu znalost antické literatury (vyhledejte časoměrný verš). Doložte, že je kronika zároveň naukovým i uměleckým dílem. Z čeho vychází Kosmova filozofie dějin?
6. Dokažte, že Alexandr Veliký je v eposu *Alexandreis* zachycen a pojat jako středověký hrdina (rytíř) – proč a proti komu bojuje? Doložte typ verše, kterým je psána téměř celá skladba. Vyhledejte a pojmenujte rýmový celek, který vybočuje z pravidelného schématu. Co vyjadřuje?
7. Čím se odlišuje Dalimilova kronika od Kosmovy kroniky? Porovnejte. Doložte, že kroniky jsou dílem historickým, epickou skladbou i politickým manifestem.
8. Uveďte významná díla doby Karlovy. Srovnajte satiry Hradeckého rukopisu se skladbou *Podkoní a žák*.
9. Uveďte, jak se vyvíjelo středověké drama.
10. Vysvětlete pojmy laicizace a demokratizace literatury, doložte na ukázkových textech.
11. Uveďte charakteristické znaky staročeských literárních památek.

Ukázkové texty

1

Jako bez světla se nepotěší
oko patřící na všechno stvoření boží, (...)
tak je to i s každou duší bez knih,
jež nezná zákona božího (...)

Chci raději pět slov povědět
a svým rozumem je říci, (...)
nežli deset tisíc slov nesrozumitelných. (...)

Nahé jsou zajisté všechny národy bez knih...

Proglas

2

Pochovali ctné tělo jeho, Václava dobrého a spravedlivého
panovníka. (...) Krev jeho nechtěla po tři dny vsáknout do země.
Třetí den večer, jak všichni viděli, objevila se v chrámu nad ním.
Tu divili se všichni...

Legenda o sv. Václavu

3

...právě tak statečný hrdina Tyr, ihned vyskočiv, vrhl se do
nejhustších klínů nepřátel. A jako by někdo v zahradě podtínal
srpem slabé makovice, tak on sekal mečem hlavy (...) nepřátel.
Neví se, od koho který neb jakou zahynul ranou...

Kosmas, Kronika česká – Válka s Lučany

4 Boj s Dariem u Issu

Jakož vlcie činie stádu,
tak Řeci v pohany spadu.
Král pohanský by tiem vzrúzen;
uzřev to, že jest oblúzen,
otstúpi do všě náděje, (...).
Tak sě bieše hrozně ustrašil
a k tomu všechen ľud splášil (...)
Náhlost sě k ničemu nehodí;
ktož sě s krátkostí obchodí,
nad nepřáteli vévodí.

Alexandreis

5 O sedlčie knieni Bořeně

Raději sě chcu s českú sedlkú snieti,
než královnu němečskú za ženu jmieti.
Vřět každému srdce po jazyku svému,
proto Němkyně méně bude přieti ľudu mému.
Němkyně bude němečskú čeleď jmieti,
němečsky bude učiti mé děti,
proto bude jazyka rozdělenie
a inhed země jisté zkaženie.

Dalimilova kronika

6

Krajčí se kalí v témž kalu,
ukrádá sukna po málu;
neotpusť nikému,
krade i přieteli svému.

Hradecký rukopis

ad 1.–9.

Literární jazyky na našem území: staroslověnština (na Velké Moravě), latina, čeština.

Vývojové etapy:

■ **Období staroslověnské** (od pol. 9. stol.) – Velká Morava, r. 863 příchod Konstantina Cyrila a Metoděje (význam náboženský, politický a kulturní)

Proglas – nejstarší slovanská báseň (propaguje nutnost vzdělanosti, právo na kulturu v srozumitelném jazyce, počátek demokratizace), *Kyjevské listy*, *Život Konstantina a Metoděje*, literatura náboženská (modlitby, mešní kniha), právníká (*Paterik*, *Zákon sudnyj ljudem*)

■ **Období zápasu staroslověnské a latinské kultury** (10. a 11. stol.)

legendy (vyprávění o životě, skutcích, zázracích a mučednické smrti světců), např. o sv. Václavu a sv. Ludmile (× tzv. **životy** = autentická informace o životě světce, životopis, bez zázraků)

1. duchovní píseň *Hospodine, pomiluj ny* (staroslověnský původ, funkce hymny + prosba o mír a úrodu, jednoduchá forma – 8 veršů, bez strofického členění)

■ **Období vítězství latiny a pronikání češtiny** (12. stol. a pol. 13. stol.)

Kosmova Chronica Boëmorum, psaná latinsky a v próze, prokládané hexametry, počátek laicizace literatury, nejstarší české dějiny + tendenční dílo orientované na křesťanství západního směru + vypravěčské umění autora pronikání češtiny – 2. duchovní píseň *Svatý Václave*: psána česky, světec zobrazen jako rytíř; složitější forma (strofy), asonance, později slavnostní i válečná píseň – prosba za národ

■ **Období vítězství češtiny** (1. pol. 14. stol.)

Alexandreis – rytířský epos, anonym, makedonský král zobrazen jako ideál středověkého panovníka a rytíře (nesleduje dobové cíle, bojuje především proti pohanům); forma verše – alexandrin se sdruženým rýmem (12–13slabičný jambický verš s rozlukou po 6. slabice) a gnómičká trojverší (průpovědi mravoučného rázu s nadčasovou platností)

Dalimilova kronika – psaná česky, ve verších, zachycuje dějiny do r. 1314; neznámý autor – vlastenec (podpora češství, odpor k přílivu Němců – po vymření Přemyslovců)

■ **Literatura doby Karlovy** (2. pol. 14. stol.)

legenda: o sv. Prokopu (přístupný styl), o sv. Kateřině (náročný styl)

žakovská poezie: *Píseň veselé chudiny*, skladba *Podkoní a žák* (nebojovnost, trpká ironie)

sociální satira: *Hradecký rukopis* (*Desatero kázanie božie*, *Satiry o řemeslnících a konšelích*, bajka *O lišce a džbánu*) – ostrá kritika světských i církevních nedostatků, výhrůžky

odborná literatura: kronika Přibíka Pulkavy z Radenína, slovníky mistra Klareta, právnické dílo (Ondřej z Dubé)

počátky českého **dramatu**: *Mastičkář* (vliv liturgické hry o třech Mariích) – zlomek, veršovaná skladba, obraz středověkého tržiště; vývoj dramatu – od náboženských obřadních her a interludií ke světskému dramatu

ad 10.

Laicizace = zesvětštění literatury (téma nejen náboženská, nositeli kultury a autory nejsou jen kněží)

Demokratizace = přiblížení kultury a literatury širším vrstvám; srozumitelný jazyk, přístupnost

ad 11.

Zvláštnosti staročeských památek

výlučnost verše (vliv ústní lidové slovesnosti, literatura určena pro poslech)

nezájem o původnost tématu (cizí prameny a předlohy – viz *Alexandreis*)

zlomkovitost

anonymita autora

obtížná a nepřesná datace

žánry: duchovní epika a lyrika, světská lyrika a epika, sociální satira a drama, zábavná a odborná próza

Doplňující otázky

Které nejstarší slovanské písmo znáte? ● Charakterizujte prostředí Velké Moravy. ● Jak je v české literatuře chápán a zobrazován sv. Václav? ● Které nejstarší legendy znáte? Čím se liší? ● Uvedte některá nauková díla od období velkomoravského po dobu Karlovy. ● Na textu 4–6 doložte hláskové změny ve vývoji staročeštiny. Určete mluvnický slovesný tvar *bieše*. ● Co znamenají pojmy bohemika a glosy v textech? ● Podle kterých předloh vznikla česká *Alexandreis* a v jakém rozsahu se zachovala? ● Co víte o prvních Přemyslovcích? Kdo patří k posledním Přemyslovcům? Kdy nastoupili Lucemburkové na český trůn? Jaké zásluhy o rozvoj českého státu má Karel IV.? ● Kterí autoři zpracovali v dalších obdobích české pověsti podle Kosmy?

Poznámky

3. ČESKÁ LITERATURA V OBDOBÍ HUSITSTVÍ

Základní otázky

1. Zařaďte texty do dobového a literárního kontextu. Rozeberte je po stránce myšlenkové, uvědomte si podobnosti záměrů jednotlivých autorů.
2. Kdo patří k předchůdcům Husovým? Co kritizovali?
3. Na koho se obrací Tomáš Štítný a jak usiluje o spravedlnost? Chce zásadní změnu ve společnosti, nebo harmonizaci soudobého stavu?
4. K čemu má Hus příležitost při výkladu modliteb a desatera? Co odsuzuje? Charakterizujte Husův styl. Čím dosahuje srozumitelnosti, důraznosti sdělení? Proč se dostal do sporu s církví? Uveďte další jeho díla.
5. Co je charakteristické pro Žižkův vojenský řád?
6. Které morální příkazy obsahuje husitský chorál Ktož jsú boží bojovníci? K čemu píseň sloužila?
7. Který kronikář oslavil vítězství husitů u Domažlic?
8. Co obsahuje Budyšínský rukopis?
9. Uveďte významná díla Petra Chelčického. Co autor odsuzuje, co v nich odhaluje?
10. Vysvětlíte pojmy chorál, traktát, kancionál, postila.

Ukázkové texty

1 Pánóm

Protož páni tak mají panovati, jakož je práva vedú, ale ne, jakž chtiec, neb ne oni jsú nad právem ustaveni, ale nad nimi j' právo, avšakž mohou podlé práva některá práva nehodná proměňovati a dobrá ustavovati s povolením své obce aneb starších z obce, úřadu svého právem. (...) Slušie pánóm, kdež mohou, aby svým poddaným byli dobrotiví, ale ne protiv bohu. (...) Každý pán má se pílne hněvu stířeci, aby z hněvu ižádnému nebyl těžek proti pravdě; a také lakomstva, aby svých nedřel proti pravdě, chtě bohat býti...

Tomáš Štítný ze Štítného, Knížky šestery o obecných věcech křesťanských

2

Aniž měj pochybenie, byť svatokupci a prodavači nebyli lúpežníci a zloději; řekl tě Bóh Ježíš, že zloději sú a lotrové. A velmi chytří; neb což ani pán násilím, ani lapka, ani zloděj noční nevezme, toť svatoprodavač vyludí: ono za zpověď, ono za mši, ono od svátosti, ono za odpustky, ono za úvod, ono za požehnání, ono za pohřeb, ono za pokropenie, ono za modlitby.

Jan Hus, Výklad Viery, Desatera a Páteře

3

(...) Také nechcem trpěti mezi sebou nevěrných, neposlušných, lhářuov, zlodějův, kostkářův, loupežníkuov, plundněřův, opilcuov, lájcuov, smilníkuov (...) i všech zjevnych hříšníkův a hříšnic; ty všechny z sebe chceme puditi a honiti, nad nimi popravovati s pomoci Trojice Sváté vedlé zákona božího...

Žižkův vojenský řád

4

Ale zjevně jest, že pro tu příčinu přílišné množství rozšířilo se jest rozličného kněžstva a panstva, že všichni chtě pány býti, panošemi, žoldněři. Neb snadno jest na tlustých koních jezdit, hroziti a hrdě mluvit, chlapy a výry sprostým lidem dávat a odřieti je jako lípu a hlavu jim zbíti a vždycky hojně jísti a píti a nejlepší věci, prázniti, (...), bez úžitka marnosti mluvit a rozličné hříchy bez soudu páchat.

Petr Chelčický, O trojiem lidu

ad 1.–9.

■ **Předchůdci Husovi:** např. reformní kazatelé **Konrád Waldhauser** (pro německý patriciát), **Jan Milíč z Kroměříže** (nejradikálnější), učenec **Matěj z Janova**; laik (bez teologického vzdělání), zeman **Tomáš Štítný ze Štítného** – autor nábožensky vzdělavatelné prózy v češtině o základech vírouky, o zásadách křesťanského života (usiloval o zharmonizování tehdejší společnosti); dokonalý, srozumitelný jazyk

■ **Jan Hus** – úsilí o radikální proměnu společnosti, ale ne cestou násilí; kněz, kazatel v Betlémské kapli, rektor univerzity; kritik nedostatků v církvi a společnosti; střetnutí s církví – pro obhajobu názorů Viklefových, kvůli vystoupení proti odstupkům a svatokupectví; na církevním koncilu v Kostnici prohlášen za kacíře a 6. 7. 1415 upálen (viz o tom Petr z Mladoňovic a Vavřinec z Březové). Dílo – v češtině (pro lid) – *Výklad Viery, Desatera a Páteře* = vysvětlení modliteb a kritika církve, *Knížky o svatokupectví* – kritika církevní prodejnosti, ziskovosti a rozmařilosti, *Postila* – sbírka traktátů, výklad biblických textů; listy z vězení (*Všem věrným Čechům*); latinsky – *De ecclesia* (*O církvi*) – vliv Viklefa, proti papeži; zásluhy o český pravopis – místo spřežkového pravopisu zaveden diakritický (rozlišující, tzv. nabodenička)

■ **Doba husitská:** *Jistebnický kancionál* – soubor duchovních písní a chorálů, zvl. *Ktož jsú boží bojovníci* – nejen náboženský, ale i vojenský a bojový zpěv (dodává odvahu, sjednocuje, požaduje kázeň); *Žižkův vojenský řád* – vysoké morální požadavky, tvrdé tresty a stejné povinnosti pro všechny; Vavřinec z Březové – *Píseň o vítězství u Domažlic*, *Husitská kronika*; *Budyšínský rukopis* – soubor tří skladeb proti Zikmundovi

■ **Doba pohusitská:** **Petr Chelčický** – kritik společnosti a církve, odpůrce násilí i spravedlivé války, autor traktátů, např. *Sieť viery pravé* (představa spravedlivé společnosti a ideální církve), *O trojiem lidu* (proti dělení společnosti na tři stavy); vliv jeho učení na vznik jednoty bratrské

Zábavná literatura, např. *Deník Václava Šaška z Bířkova* – cestopis o mírovém poselstvu Jiřího z Poděbrad do západní Evropy (viz A. Jirásek, Z Čech až na konec světa)

ad 10.

Chorál – jednohlasý sborový liturgický zpěv, působivá píseň

traktát – středověká náboženská až filozofická pojednání s argumenty

kancionál – sborník církevních písní

postila – sbírka kázání (z lat. post illa verba – po oněch slovech, tzn. evangelia)

Doplňující otázky

Co víte o Husově vlivu na vydání Kutnohorského dekretu, o jeho názorech na český jazyk a pravopis? Které Husovy myšlenky jsou aktuální dodnes? • Vysvětlete na textech hláskoslovné změny, ke kterým došlo v češtině od doby Husovy. • Všimněte si slovní zásoby v textech a objasněte pojmy archaismus a historismus (např. slova *panoš, žoldněř, sprostný, odřieti, prázniti*). • V Žižkově vojenském řádu posuďte tvary (různost koncovek) substantiv *lhářuov, kostkářův, plundněřuov, opilcuov*. O čem to svědčí? • Kdy a kde vznikla jednota bratrská? Jak reagovali na její vznik kališníci a katolíci? • Co je podstatou cestopisu Václava Šaška z Bířkova? • Charakterizujte gotický umělecký styl. • Které požadavky zahrnoval husitský program? Jaký vnější symbol mělo husitské hnutí? Proč považujeme husitské období za vrchol demokratizace v literatuře? • Proč v období vyvrcholení husitství zaujímala ústřední postavení píseň? • V kterých dílech zachytil dobu husitskou Alois Jirásek?

Poznámky

4. HUMANISMUS A RENESANCE V SVĚTOVÉ LITERATUŘE

Základní otázky

1. Vysvětlíte pojmy renesance, humanismus, reformace.
2. Kdo je hlavní postavou Dantovy Božské komedie? Proč je dílem přelomovým mezi gotikou a renesancí? Kudy provádí autora Vergilius? Které renesanční rysy mají díla dalších italských autorů?
3. Z čeho vyplývá základní stavební princip v úryvku Villonovy Balady? Proč je autor nazýván prokletým básníkem? Uveďte znaky villonské (francouzské) balady. Která Villonova díla znáte?
4. Co kritizuje François Rabelais? V čem spočívá satiričnost a humor díla? Co je podstatou groteskní nadsázky? Kdo je považován za zakladatele eseje?
5. Pojmenujte dramatický žánr Shakespearovy hry Romeo a Julie. Které jiné žánry dramatu znáte? Čím se liší? Které události a jevy byly u Shakespeara příčinou tragédií? Uveďte znaky a typ verše shakespeareovské tragédie. Jakou úlohu má chorus ve srovnání s antickým dramatem? Uveďte nejznámější Shakespearovy hry.
6. Kterým lidským typem je hrdina Cervantesova románu? Čím se od něho liší Sancho Panza? V čem je smysl díla? Co je podstatou dramatu Lope de Vegy Fuente Ovejuna?

Ukázkové texty

①

A já mu dím: „Slyš, pěvče, prosbu moji
při Bohu, jež jsi neznal, neoslavil:
Abych zde ušel horšímu snad boji,

mne zaved' v místa, kam jsi právě pravil
bych bránu Petra zhléd i ty, jimž ve tmě
ni jiskru naděje Pán nezůstavil!“

Tu vykročil. Já za ním šel, kam ved mě.

Dante Alighieri, Božská komedie

②

Já u pramene jsem a žízni hynu;
horký jak oheň zuby drkotám;
dlím v cizotě, kde mám svou domovinu;
ač blízko krbu, zimmnici přec mám;
nahý jak červ, oděn jak prelát sám,
směji se v pláči, doufám v zoufání;
mně lékem je, co jiné poraní;
mně při zábavě oddech není přán;
já sílu mám a žádný prospěch z ní,
srdečně přijat, každým odmítán.

François Villon, Balada

③ Prolog

CHORUS

Dva rody, stejně staroslavné oba –
jsem v krásné Veroně – svůj dávný hněv
zas ženou na nůž a zas občanova
v občanských rebeliích teče krev.
Dva milující, pod nešťastnou hvězdou
z těch rodů narození, rodičům
smír vykupují křížovou svou cestou:
svou smrtí usmiřují s domem dům.

William Shakespeare, Romeo a Julie

④

Vtom spatřili třicet nebo čtyřicet větrných mlýnů, které na té pláni stojí, a sotva je don Quijote uviděl, řekl svému zbrojnoši: „Štěstěna vede naše kroky tak, že bychom si lepšího nemohli věru přát. Jen se podívej, Sancho Panzo, druhu můj milý, tam na ty velikánské obry! Je jich jistě třicet, ne-li o něco víc. A já se s nimi dnes utkám a všechny pobiji. Z této prvé kořisti vyroste naše bohatství.“

M. de Cervantes y Saavedra, Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha

ad 1.

Období 14.–16. stol. – vzestup měšťanstva (důsledek zámožských objevů), rozvoj přírodních věd, vynález knihtisku; v popředí kult lidského rozumu (× víra)

renesance = návrat k antické kultuře (vzor) – právo na svobodné myšlení a jednání, protest proti středověké ideologii, církevním dogmatům

humanismus = obrácení zájmu od Boha k člověku, k pozemskému životu; touha člověka po vědění a poznání světa → posila sebevědomí

reformace = úsilí o nápravu církve (omezení jejího bohatství a moci), důraz na mravní kázeň a čistotu víry

ad 2.

Dante Alighieri, Božská komedie: duchovní epos, alegorie pouti člověka k spáse a k Bohu; námětem a duchovní symbolikou patří do středověku, pojetím člověka (touha po vzdělání) do renesance; hlavní postava – autor; poznává tři záhrobní říše (námět z Bible); průvodci Vergilius – symbol pozemského vědění (provází básníka peklem a očistcem) a Beatrice – symbol nadpozemské dokonalosti a čistoty (provází básníka rájem); v pekle jsou trestány lidské viny

Giovanni Boccaccio, Dekameron: 100 novel ve společném rámci, zcela světská tematika pro měšťanskou společnost, zvl. láska, erotika, chytrost vítězí nad hloupostí; úsměvná kritika soudobé společnosti a mravů

Francesco Petrarca, *Sonety Lauře*: téma hluboké lásky (pocit štěstí i bolesti, osudová vášeň, mravní dokonalost); forma sonetu (14 veršů – 4, 4, 3, 3 a pravidelný rým); Laura – ztělesnění mravní dokonalosti

ad 3.

François Villon – bohém, tulák, představuje zlom mezi epochou končícího středověku a počátku novověku; ironie a melancholie i obscennost; text ② – stavěn na kontrastu = obraz vnitřní rozpornosti (odpor k světu × touha žít); soubory básní *Odkaz* a *Závěť* (Velký testament) – otevřená kritika společnosti
forma **francouzské balady** – báseň ze tří delších slok a polovičního dozpěvu (poslání), má refrén (poslední verše slok i dozpěvu)

ad 4.

François Rabelais – 4dílný renesanční román *Gargantua a Pantagruel*: o životě obrů (otec a syn), neuvěřitelné příhody (založení ideálního opatství, Gargantuovy činy a výchova) – groteskní nadsázka, výsměch středověkému scholastickému myšlení, kritika církve a soudobé společnosti (systému vzdělávání, fanatismu apod.), důraz na lidskou přirozenost, zdravý rozum a svobodné myšlení, láska k pozemskému životu

Michel de Montaigne, *Eseje*: úvahy o smyslu života, povaze člověka, o lásce, přírodě, morálce, výchově, přátelství; důraz na přirozenost a individualitu člověka, na jeho rozum

ad 5.

Rozkvět alžbětinského dramatu v Anglii:

William Shakespeare – klasik světové tragédie; rysy: obraz pozemského života, typické lidské vlastnosti (žárlivost – *Othello*; ctižádostivost a touha po moci – *Macbeth*; neschopnost rozpoznat zlo – *Král Lear*; váhavost, nedůvěřivost, úvahy o smyslu života, touha naplnit ideály × povinnost trestat zlo – *Hamlet*; věrnost, boj o právo na život, lásku – *Romeo a Julie*); příčiny tragédií – lidská vášeň, náhoda; lidové postavy (Juliiina chůva, Falstaff); nedodržování tří jednot, komické prvky neodděleny ostře od tragických; jazyk veršovaný (blankvers – nerýmovaný pětistopý jamb) se střídá s prózou (nejnižší vrstvy, komické postavy); motivy řeckých bájí, chorus – má funkci úvodu do situace (× v antice – vyjadřoval veřejné mínění); historické hry, např. *Julius Caesar*, *Richard III.*; komedie, např. *Sen noci svatojánské*, *Zkrocení zlé ženy*; poezie – soubor sonetů (milostná lyrika)

ad 6.

Miguel de Cervantes y Saavedra, *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*: titulní hrdina – věčný snílek, zpočátku touží obnovit slávu rytířstva, napravovat křivdy – bojuje s větrnými mlýny („obry“), stádem ovcí apod. – budí cynický posměch; vnitřně je však ušlechtilý (snaha jednat čestně, obětovat se), vytrvalý, × sluha Sancho Panza – praktický venkovan toužící po bezstarostném životě

Lope de Vega, drama *Fuente Ovejuna*: vzpoura vesnice proti tyranské zvůli šlechticů; lidská solidarita a neohroženost vesničanů

Neznámý autor – pikareskní román *Lazarillo z Tormesu* (osudy chudáka, průvodce společenských vydědenců)
→ kritika společnosti

Doplňující otázky

Na Božské komedii doložte zásadu kompoziční trojčlennosti. Který typický dantovský motiv lze nalézt i u Komen-ského, Miltona, Goetha, Kollára? Které české autory inspiroval život a dílo Villonovo? ● Čím je Shakespearovo dílo aktuální dodnes? Kde se jinde vyskytuje téma tragické lásky mladých lidí jako v dramatu *Romeo a Julie*?

● Definujte přesněji žánrové formy: sonet, francouzská balada, duchovní epos, novela, rámcová próza, rytířský a pikareskní román, esej. ● Jmenujte významné renesanční vědce, filozofy, reformátory, autory utopických spisů.

Poznámky

5. HUMANISMUS A RENESANCE V ČESKÉ LITERATUŘE

Základní otázky

1. Uveďte dvě jazykové podoby českého humanismu a jejich představitele. Jakou specifikou se český humanismus vyznačuje? Který typ literatury převažuje a proč?
2. Kterou linii představuje Viktorin Kornel ze Všehrd? Doložte jeho národní sebevědomí a obdiv k češtině. Srovnajte jeho názory s myšlenkami z Proglasu. Které další významné osobnosti českého humanismu znáte?
3. Jak Jan Blahoslav zdůvodňuje nutnost vzdělání pro každého člověka? Odkud pocházejí slova filipika a misomusové? Čím se Blahoslav názorově liší od Chelčického? Čím je zvláštní Blahoslavova Gramatika česká, co je jejím obsahem především?
4. Jak ovlivnila latina rozkvět humanistické češtiny? Všimněte si především slovosledu a rozsahu vět v ukázkách.
5. Které osobnosti mají zásluhu na rozvoji národní vzdělanosti a kultury v tzv. době veleslavínské?
6. Posuďte náboženský, jazykový a literární význam Bible kralické. Kterými prostředky je dosaženo srozumitelnosti a obecné přístupnosti textu?

Ukázkové texty

1

A nenie těch knih žádných, řeckých ani latinských, (...) aby v český obráceny býti mohly. Co pak se hladkosti jeho dotýče, neviem, by tak výmluvně, by tak ozdobně, tak lahodně všechno jazykem českým pověděno býti nemohlo jako řeckým nebo latinským, (...)

Ač koli také bych mohl v latině snad tak jako jiní mně rovní psáti, ale věda, že jsem Čech, chci se latině učit, ale česky psáti i mluvit (...)

Viktorin Kornel ze Všehrd – z předmluvy k překladu Jana Zlatoústého

2

Kdož uměním a učením pohrdá, jest podoben k tomu, kterýž by chtěl sukně, kabáty etc. sobě i jiným šiti, avšak krajčovského řemesla by neuměl, jemu se učiti nechtěl, ale je haněl a potupoval (...). Ale ten, kdož by tomu nekrajčímu dal šaty dělati, pohrdna jinými krajčími dobrými a umělými, jak by na tom získal?

Jan Blahoslav, Filipika proti misomusům

3

Někteří (...) kazatelé pražští na kázáních svých tu literu e tak troupsky, tlustě a neokrouchaně, plnou tlamu jí naberouce, proferunt (= pronášejí), až jest ošklivo slyšeti, (...) že ji tak grobiánsky pronuntiant (= vyslovují), otevrouce usta co kátru (= dveře pece), (...) všemi celými usty se vším tak, jako by pivo s kvasnicemi vyžbánil...

Jan Blahoslav, Gramatika česká

4

4 Vstoupil pak Josef do Galilee, z města Nazaretu, do Judska, do města Davidova, kteráž slove Betlém (...),

5 Aby zapsán byl s Marií, zasnoubenou sobě manželkou těhotnou.

6 I stalo se, když tam byli, naplnili se dnové, aby porodila.

7 I porodila Syna svého prvorozeného, a plénkami ho obvinula, a položila jej v jeslech, (...)

8 A pastýři byli v krajině té, ponocující, a stráž noční držíce nad svým stádem.

9 A aj, Anděl Páně postavil se podlé nich, a sláva Pána osvítila je. I báli se bázní velikou.

Bible kralická, Nový zákon – z Evangelia sv. Lukáše

ad 1.

Přelom 15. a 16. stol. – **latinští humanisté** (např. **Jan z Rabštejna**) – píší latinsky a **národní humanisté** (např. **Viktorin Kornel ze Všehrd**) – píší česky
znaky českého humanismu: rozvoj naučné prózy (šíření vzdělanosti), a to právnické, jazykovědné, historické, cestopisné aj. – pro měšťanstvo, jeho životní praxi; úbytek veršové tvorby, rozvoj překladatelství; všestrannost humanistických tvůrců (viz např. Jan Blahoslav)

ad 2.

Viktorin Kornel – právník (spis *O práviech, o súdiech i o dskách země české knihy devatery* – dílo právnické i umělecké); překladatel (spis Jana Zlatoústého *Kniha o napravení padlého*) – vyjadřování přehledné, srozumitelné → obecná přístupnost a působivost; **Tadeáš Hájek z Hájku** – překladatel Mattioliho *Herbáře*, **Václav Hájek z Libočan**, *Kronika česká* (dějiny od nástupu Habsburků, poutavé vypravování → oblíbenost), **Mikuláš Dačický z Heslova** – historické dílo *Paměti* (události až do doby pobělohorské, provokující svobodomyslnost); cestopisy – **Kryštof Harant z Polžic**, **Václav Vratislav z Mitrovic**

ad 3.

Jan Blahoslav – historik a archivář, biskup jednoty bratrské, autor hudební teorie (*Musica*, uspořádal soubor bratrských písní – *Šamotulský kancionál*), jazykovědec – *Gramatika česká* – úvahy o jazykové kultuře a normě, o správné výslovnosti + sbírka přísloví, překladatel Nového Zákona → podnět k překladu celé bible; polemický spis *Filipika proti misomusům* – obrana a obhajoba nutnosti vzdělání pro člověka (výmluvná řeč, pádné argumenty) × Chelčický – odmítal vyšší vzdělání
filipika = polemika, výmluvná řeč s pádnými důkazy (podle útočných řečí Demosthenových proti Filipu Makedonskému); misomusové = nepřátelé Múz, bohů a ochránců umění a vědy → nepřátelé vědění

ad 4.

Vliv latiny na rozvoj češtiny: rozvoj slovní zásoby (přejímání slov), složitá a propracovaná větná skladba, dlouhá souvětí o dvou částech (předvětí, závětí) = tzv. **humanistická perioda**, slovesa na konci věty, množství vět vztahových, přechodníkových vazeb, pasivních konstrukcí; obrazná pojmenování, přísloví, rčení, přirovnání; vícejazyčné slovníky a mluvnice – viz text ❶–❸.

ad 5.

Doba veleslavínská = zlatý věk českého písemnictví; pražský tiskař **Jiří Melantrich z Aventina**; slovníkář, nakladatel, historik **Daniel Adam z Veleslavína**, autor *Kalendáře historického* – zábavné i poučné lidové čtení; jazyková vytríbenost, vřelý vztah k vlasti; vydal Česko-německo-latinsko-řecký slovník

ad 6.

Bible kralická – kolektivní dílo českých bratří (v letech 1579–1594 v Kralicích na Moravě), doklad vyspělosti českého knihtisku, dovršení jazykového vývoje; prostší čeština, srozumitelná, obecně přístupná, vzor spisovné češtiny i literárního jazyka; viz text ❹ – jednoduchá stavba větná, převaha souřadného souvětí (opakování slučovacích spojek *a*, *i*), přehlednost

Doplňující otázky

Jaký podíl mají Slovinci na rozvoji českého humanismu? Jak se uplatňovala tzv. bibličina na Slovensku? ● Které knížky lidového čtení byly vydávány a plnily funkci zábavné prózy? ● Co víte o významné osobnosti ve vztahu k pražské univerzitě – Janu Campanu Vodňanském? V kterém díle kterého autora vystupuje jako hlavní postava? Co víte o filozofu a lékaři Jáně Jeseničovi? ● Které jazykové příručky předcházely Blahoslavově Gramatice české? ● Co víte o tzv. vladislavské gotice v Čechách, slohu, do něhož prolínají renesanční prvky? ● Kdo přeložil do češtiny v 15. stol. Boccacciův Dekameron? Která kniha patřila k prvním tištěným knihám u nás? ● Uvedte významné renesanční památky na našem území, zvláště architektonické. ● Charakterizujte postavení Čech v mnoho-národnostní habsburské monarchii, zvl. za vlády Rudolfa II. (tzv. rudolfinskou Prahu); co víte o manýrismu?

Poznámky

6. BAROKO, KLASICISMUS A OSVÍCENSTVÍ V EVROPĚ

Základní otázky

1. Uveďte typické rysy baroka.
2. Srovnajte text ① a ②. Jak se autoři vyjadřují o pozemském světě? Čím jsou typicky barokní? Na jakém kontrastu jsou skladby stavěny? Které motivy a pocity převládají? Které prostředky dávají výpovědi úvahovost? Co na pozemském světě Gryphius odsuzuje? Uveďte další autory baroka.
3. Jak zachycuje von Grimmelshausen Německo za třicetileté války? Jaký záměr sleduje?
4. Uveďte základní znaky klasicismu a klasicistního dramatu. Převažuje zaměření rozumové, nebo citové?
5. Jaký konflikt a jak řeší autor v tragédii Cid? Jak vzniká neřešitelná situace?
6. Jaký literární typ představuje Molièrův Harpagon? Co bylo jediným smyslem jeho života? Kým byl Molière inspirován? Příkladem kterého dramatického postupu je ukázka? Uveďte jiné Molièrovy hry.
7. Uveďte významného francouzského bajkaře z doby klasicismu. Čím se vyznačuje bajka? Kdo je autorem italské klasicistní commedie dell'arte?
8. Uveďte základní rysy osvícenství, nejvýznamnější osobnosti a jejich dílo.

Ukázkové texty

①

Co je život? – Přelud, klam.
Co je život? Potřeštění,
smyšlenka, stín, to, co není.
Vše velké je malé jen.
Dnes už vím: život je sen
a také sny jsou jen snění.
Calderón de la Barca, Život je sen

②

Čím je mi tento svět? On v ohni bude stát.
Čím světská nádhera? Ta v smrti bude pryč.
Co platná učenost, ten všeošídný dým? (...)

To vše mi zapáchá. A proto volám smrt.
Moc, krása, bohatství, vše vidím neobstát.
Andreas Gryphius, Výhost světa

③

... Tehdy teprve začali vytahovat z pistolí kaménky a na jejich místa přišroubovali palce venkovanů a týrali ty ubožáky tak, jako by chtěli upalovat čarodějnice, nebo vstřčili již také jednoho z nich do pece a zatopili pod ním, třebaže se ještě k ničemu nepřiznal; jinému uvázali kolem hlavy provaz a utáhli jej klackem tak, že mu z úst a z uší vytryskla krev.

H. J. Christoffel von Grimmelshausen, Dobrodružný Simplicius Simplicissimus

④

Chimena:
(...) Má láska odmítá mou pomstychtivost, věz!
Mám svého milence v mém nepříteli dnes. (...)
A ať mne jakkoli má láska pod svým jhem,
jdu za povinností a jejím příkazem. (...)

Mé srdce stojí s ním, já přes ten hlas však vím,
kdo jsem a že byl dnes můj otec zabít jím.

Pierre Corneille, Cid

⑤

Harpagon: ... Ach, peníze, penízky, vy moji zlatí drahouškové! Vzali mi vás! Jste pryč, a pryč je má opora, má útěcha, má radost! Pro mne je všemu konec! Nemám už, co bych na tomto světě pohledával! Bez vás nemohu žít!

Molière, Lakomec

ad 1.

Baroko (16., 17. stol.) ovlivnilo všechny sféry společenského života; panovnický absolutismus + silný vliv katolické církve, absolutizace víry, převaha citu nad rozumem, snaha ohromit člověka; dramaticčnost, mysticismus (tajemnost), kontrastnost, patos a vnitřní napětí, zdobnost, drastické zachycení lidské bolesti a utrpení → květnatost vyjádření, obraznost, nadsázka, působivé efekty, symboly, alegorie, naturalistické obrazy; žánry: duchovní lyrika, legenda, alegorie, román, kázání = odraz rozpolceného světa → člověk se vzpíná k Bohu; vědomí nicotnosti člověka × boží dokonalost; období válek → marnost a pomíjivost života, bezmocnost

ad 2.

Španělský dramatik **Pedro Calderón de la Barca** – nábožensko-filozofická hra o smyslu života *Život je sen* (text ①), německý básník **Andreas Gryphius** – protestantský kněz, autor duchovní lyriky; oba – vyjadřují pocity marnosti, boj dobra se zlem, oslavují nadpozemský svět; časté motivy zániku, smrti chápané jako vykoupení; kontrasty života a smrti; úvahovost dána i formálně – řadou tázacích vět, několikanásobnými větnými členy; v Itálii – **Torquato Tasso**, nábožensko-hrdinská epopoej *Osvobozený Jeruzalém*: téma první křížové výpravy,